

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

LNV-beleid in 2010

LNV-beleid in 2010

Deze brochure is een uitgave van:

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Prins Clauslaan 8
Postbus 20401 | 2500 EK Den Haag
www.minlnv.nl

© Rijksoverheid | September 2009

LNV-beleid in 2010

Inhoud

Voorwoord minister Verburg 4

Deel I Interviews met leerlingen uit het
Groen Onderwijs 6

De cijfers 26

Deel II Duurzaam produceren 28
Kennis en innovatie 34
Voedsel, dier en consument 38
Natuur, landschap en platteland 42

Colofon 48

Leven van het land, geven om natuur Het platteland levert ons voedsel. Het is ook natuur en landschap en de basis van een groene economie. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) werkt aan de balans tussen al die elementen. Daarbij betrekken we burgers, ondernemers, maatschappelijke organisaties en bestuurders. Met respect voor mens, dier en om-

geving zorgen we samen met hen voor gezond voedsel. Voor waardevolle natuur en een mooi landschap waarvan iedereen ook in de toekomst kan genieten. En voor een sterke agrarische economie die internationaal succesvol is. We doen dat door vernieuwing te stimuleren. En door financiële ondersteuning te bieden, richting te geven, regels te stellen en toezicht te houden.

Voorwoord

Het ministerie van LNV waakt over de basiselementen van ons bestaan: landbouw, natuur en voedsel. Zonder landbouw geen voedsel. Zonder natuur geen rust en ruimte. Het is uniek dat we op een relatief klein oppervlak, waarop we met 16 miljoen mensen wonen en werken, ook nog zoveel voedsel kunnen produceren dat we één van de grootste agrarische exporteurs in de wereld zijn. En daarnaast kunnen genieten van waardevolle natuur.

Nederland heeft niet voor niets in het buitenland een groen imago. Dat groene imago hangt niet alleen samen met onze natuur, maar zeker ook met wat we op agrarisch gebied tot stand brengen. Dat imago moeten we koesteren. En dat kan alleen als ervoldoende mensen worden opgeleid die onze groene doelstellingen ook in de toekomst kunnen verwezenlijken. Van groente- en fruitkweker tot bedenker van nieuwe technieken om bijvoorbeeld mosselzaad van de zeebodem te halen zonder de natuur te verstoren. Van boer tot zaad veredelaar. Dat betekent dat we moeten investeren in groen onderwijs. Op alle niveaus. We kunnen bovendien niet vroeg genoeg beginnen met het kweken van interesse in agro, natuur en voedsel. Jonge kinderen moet je duidelijk maken dat melk van de koe komt. Dat aardappelen en worteltjes onder de grond groeien en tomaten en appels juist erboven. Als het zaadje van de interesse eenmaal is gekiemd, is de stap naar groen onderwijs gemakkelijker te maken. Leest u de interviews maar eens in het volgende hoofdstuk. Dat weet u precies wat ik bedoel.

Naast groen onderwijs en een innovatieve duurzame agrosector heeft het LNV-beleid nog een aantal andere speerpunten. Zoals biodiversiteit, duurzame vis en een duurzaam voedselsysteem. Het zijn stuk voor stuk onderwerpen die onze zorg en aandacht verdienen omdat ze tot de basiselementen van ons bestaan behoren. Biodiversiteit – een rijke en gevarieerde natuur – als basis voor onze primaire levensbehoeften – medicijnen, voedsel – maar ook om van te genieten en in te recreëren. Duurzame vis als niet aflatende bron van onze broodnodige eiwitten, zonder het risico van overbevissing. En een duurzaam voedselsysteem dat produceert met respect voor mens, dier en milieu.

Behalve die speerpunten komt er in de volgende hoofdstukken nog een aantal andere onderwerpen aan bod dat onze aandacht verdient. Bij één ervan sta ik in dit voorwoord even stil: dierenwelzijn.

Maatschappelijke wensen ten aanzien van dierenwelzijn werken door in de hele productiekolom en leiden tot verduurzaming van de sector. Dat is een positieve ontwikkeling. Maar dierenwelzijn heeft ook betrekking op het welbevinden van onze hobby- en huisdieren, van circusdieren en dieren in de dierentuin. En dat gaat ons allemaal aan. Bovendien moeten we niet vergeten dat de gezondheid van dieren direct van invloed is op onze eigen gezondheid. Recente uitbraken van besmettelijke ziekten onderstrepen dat nog eens.

En dat maakt de cirkel weer rond. LNV waakt over de basiselementen van ons bestaan. En daarmee, raakt het LNV-beleid aan alle burgers van Nederland. Niet voor niets luidt dan ook de missie van het ministerie van LNV: **Leven van het land, geven om natuur.**

Gerda Verburg

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Amber Macknack (15 jaar) zit in de vierde klas vmbo-groen van het Clusius College in Castricum. Amber heeft gekozen voor de richting 'landbouw breed', dus eigenlijk leert ze alles. Bijvoorbeeld hoe ze voor hagedissen en schildpadden moet zorgen. Maar ook koeien temperaturen, planten stekken, tegels leggen en maaltijden koken met de producten van de boerderij. Amber koos voor deze school omdat ze graag hondentrainer wilde worden. "Maar de kans dat je daar heel erg rijk mee wordt, is nu niet meer zo groot. Daarom wil ik nu iets anders gaan doen. Ik denk iets in de grafische industrie. Allebei zou eigenlijk het mooiste zijn, hondentrainer én grafisch vormgever."

‘Bij de meeste dieren kijk je eerst hoe hun vacht eruit ziet. Als ze een doffe vacht hebben, is het niet goed’

Amber Macknack “Op school hebben we schildpadden, hagedissen, konijnen, geiten, kippen, kanaries, cavia’s, koeien en een schoolpaard. We moeten op de fiets naar de koeien en het paard. Het

lokaal waar we de lessen met dieren krijgen heet ‘Animal Plaza’. Vaak neem ik als ik binnenkom meteen even een cavia op schoot.

Op school leer ik bijvoorbeeld hoe je dieren vast moet houden, hoe je ze moet verzorgen en hoe je ziet dat het goed gaat met een dier. Bij de meeste dieren kijk je eerst hoe hun vacht eruit ziet. Als ze een doffe vacht hebben, is het niet goed. En bij koeien controleer je verder of het slijmvlies mooi roze is en of ze een natte neus hebben. Je kunt natuurlijk ook de temperatuur opnemen en luisteren of het hart goed klopt. Dat leren we allemaal bij de dieren in de stal. Het is niet zo moeilijk om het hart van een koe te horen. Als je de stethoscoop maar op de goede plek houdt.

We doen ook veel met planten en met groen. Stekkies maken, bomen snoeien, onkruid wieden. Maar ook straatjes betegelen. Eigenlijk leer je alles wat je moet kunnen als je een tuin aanlegt of als je op een boerderij wilt werken. Verder hebben we ook nog vakken over voeding. Niet alleen koken, maar ook over hoe je voedsel moet bewaren en over bacteriën enzo.

Voordat ik naar het Clusius ging, zat ik in op een basisschool in Zaandam. Op die school zaten haast geen Nederlandse (witte) kinderen. Op deze school is het juist andersom. Ik ben in de klas de enige die is gekleurd. Daar werd ik in het begin mee gepest. Kinderen

zeiden dat ze dat deden omdat ik bruin ben. We hebben het er in de klas over gehad, en de school heeft veel gedaan. Nu word ik helemaal niet meer gepest. We zijn juist een hele hechte groep geworden.

Ik blijf altijd een dierenliefhebber, ook als ik iets in de grafische industrie ga doen. We hebben thuis geen honden omdat mijn moeder en mijn broer allergisch zijn. Maar later wil ik wel heel graag honden. Die ga ik dan zelf trainen. Bij de stal waar mijn paard eerst stond hadden ze ook twee honden. Die konden helemaal niks. Maar ik heb ze geleerd om te zitten en te staan enzo.”

Bruno de Vrij (25 jaar) volgt de mbo-opleiding plantenteelt aan het AOC Friesland in Leeuwarden. Voordat hij aan deze opleiding begon, werkte hij vijf jaar lang bij een komkommerkwekerij. Toen de eigenaar van deze kwekerij stopte met het bedrijf, heeft Bruno er nog even over gedacht om samen met een vriend het bedrijf over te nemen. Achteraf is hij blij dat hij dat niet heeft gedaan. “Ik had geen idee wat er allemaal bij kwam kijken. Een bedrijf overnemen doe je niet zomaar even. Daarom ben ik blij dat ik weer naar school toe ben gegaan.”

‘Het is mooi om
planten te zien
opgroeien of om
te veredelen’

Bruno de Vrij

“Ik heb eerst mbo-niveau 3 gedaan. Je leert dan vooral de praktische dingen die je moet kunnen als je bij een kwekerij werkt. Bijvoorbeeld planten en bloemen telen, verzorgen en

oogsten. Als je bij een kwekerij werkt, ben je bijvoorbeeld de hele dag bezig met het verpotten van planten. Dat werk is niet vervelend om te doen, maar na een tijdje ben je er wel op uitgekeken. Daarom heb ik vorig jaar besloten om door te gaan naar niveau 4. Dan krijg je wat meer de bedrijfs-economische vakken.

Nu loop ik stage bij een kwekerij. Daar kweken ze allerlei groene potplanten en orchideeën. Het afgelopen jaar heb ik één van de locaties van dat bedrijf helemaal doorge-licht. Het is de bedoeling dat ik het komende jaar een plan opstel waarin staat welke dingen er in het bedrijf kunnen worden verbeterd. Bijvoorbeeld hoe ze optimaal gebruik kunnen maken van de vierkante meters en of iedereen wel efficiënt werkt.

Na deze opleiding staat een hbo-opleiding op de planning. Ik denk iets bedrijfseconomisch, maar sowieso iets in de agrarische hoek. Dat heeft toch echt wel wat. Het is mooi om met planten te werken. Je maakt dan echt een product, en je ziet de planten waar je mee bezig bent geweest ook weer terug in het tuincentrum.

In mijn vrije tijd ben ik ook vaak met planten bezig. Het is mooi om planten te zien opgroeien of om te veredelen. Ik houd zelf het meeste van bloeiende planten. Ik werk vaak in de tuin en heb thuis een eigen plantenkas. Daarin heb ik vorig jaar allemaal

perkgoed gekweekt, zoals petunia's en vlijtigeliesjes. Naast school werk ik in een tuincentrum. Dat is leuk werk, omdat daar vaak klanten zijn die om advies vragen.

In de toekomst zie ik mezelf wel als interim-manager of adviseur van kwekerijen. Langsgaan bij verschillende bedrijven en daar een frisse wind doorheen laten waaien.”

Sven Wiggelo (22 jaar) is een moderne boer. Hij is samen met zijn ouders en broer eigenaar van een fruit- en melkveebedrijf in Dodewaard. Daarnaast studeert hij bedrijfskunde en agribusiness aan de Hogeschool HAS Den Bosch. “Een boer kan tegenwoordig niet meer zonder hbo-opleiding. Je merkt toch dat je die verdieping nodig hebt. En ik merk ook dat de bank het erg prettig vindt dat mijn broer en ik straks allebei de HAS hebben gedaan. De bank heeft toch wat meer vertrouwen in de kans van slagen van het bedrijf.”

‘Ik wil geen
kantoorbaan
zodat ik de hele
dag achter een
bureau zit’

Sven Wiggelo

“Ik heb gekozen voor de richting marketing, logistiek en finance. Ik doe dus een bedrijfskundige opleiding die helemaal gericht is op het agrarisch bedrijf. Het verschil met een

gewone opleiding bedrijfskunde is dat dit allemaal veel praktischer is. We maken veel excursies naar bedrijven om te zien hoe zij de dingen doen. Dat kunnen bedrijven met melkvee of varkens zijn, maar ook bloembollen, kassen of een bomenkwekerij. En er komen ook vaak mensen uit de praktijk langs om les te geven op school.

Een moderne boer staat niet meer de hele dag tussen de koeien. Een moderne boer is meer een manager. Ons bedrijf heeft het hele jaar door twee vaste medewerkers in dienst. En in de zomer, als het fruit geoogst moet worden, werkt hier wel 20 man. We hebben 60 koeien (500.000 liter quotum) en 20 hectare fruit. 15 hectare peren en 5 hectare appels. Veel van wat ik op school geleerd heb, kan ik meteen toepassen in het bedrijf. Ik kan nu bijvoorbeeld zelf de investeringen doorrekenen, en ik kan bijna de hele boekhoudrapportage zelf opstellen.

Ik heb de afgelopen maanden stage gelopen op een accountantskantoor. Daar heb ik speciaal een pak voor moeten kopen, want dat had ik nog niet. Het was een hele interessante stage, maar ik weet nu wel heel zeker dat dat niet is wat ik wil. Ik wil geen kantoorbaan zodat ik de hele dag achter een bureau zit. Ik ga liever leiding geven aan een groep mensen die het werk doet. Bedenken hoe het moet en hoe het efficiënter kan. En daarnaast zoveel mogelijk zelf meewerken. Ons bedrijf is al 6 generaties in de familie,

en de bedoeling is dat mijn broer en ik het overnemen. Alleen had ik dat nooit aangedurfd, maar samen met mijn broer zie ik het wel zitten. Tijdens het snoeien of andere werkzaamheden praten we vaak over de toekomst van ons bedrijf. Dan hebben we het erover dat we in 2015 eigenlijk 1 miljoen liter quotum willen hebben. En we willen het fruit uitbreiden naar minimaal 30 hectare. Misschien grond aankopen of uitbreiden met opslag (koeling) en sorteren. We zijn het er altijd snel over eens wat er moet gebeuren, dus ik denk dat we daar in de toekomst ook wel uitkomen met elkaar.”

NIET EXPLOSIE-VEILIG
geen brandbare vloeistoffen
in deze koelkast plaatsen

Gerdien van Doorn (28 jaar) studeert Voeding en Gezondheid aan Wageningen Universiteit en Researchcentrum. Voordat ze aan deze master begon, werkte ze drie jaar lang als diëtiste. Ze gaf dieetadviezen en begeleidde patiënten. Gerdien ontdekte dat ze steeds vaker heel precies wilde weten welk effect de stoffen in onze voeding hebben op de gezondheid. “Ik vind het heel interessant om na te gaan wat een heel klein stofje voor effect kan hebben op ons lichaam.”

‘Ik vind het
belangrijk dat
degene die zorg
en aandacht aan
het voedsel heeft
besteed, daar
ook waardering
voor krijgt’

Gerdien van Doorn “Toen ik als diëtiste werkte, hoorde ik veel fabels over voeding. Patiënten hadden dan in de krant gelezen dat iets heel gezond of ongezond zou zijn. Veel mensen geloofden dat direct.

Een patiënt was bijvoorbeeld heel veel chocolade gaan eten omdat hij had gehoord dat cacao goed was voor zijn hart. Wat ik bij deze studie nog meer geleerd heb, is dat je dat soort onderzoeken heel kritisch moet bekijken. Vaak is de conclusie in het onderzoek veel beperkter dan het bericht in de krant doet vermoeden. Dan blijkt bijvoorbeeld dat het alleen bij een specifieke groep mensen en met een bepaalde dosis is getest.

De afstudeerrichting die ik doe, richt zich vooral op ‘het fijne’. We kijken tot op moleculair niveau wat een stofje voor uitwerking heeft. Maar ik vind ook heel belangrijk om het grote geheel in de gaten te houden. Bijvoorbeeld door te weten dat het onderzoek waar ik mee bezig ben er uiteindelijk toe leidt dat minder mensen darmkanker krijgen.

Ik heb ook meegewerkt aan een onderzoek naar de vraag welke groenten kinderen het liefste eten. De kinderen moesten aangeven welke groente ze het lekkerst vonden. Daarna kregen ze een bord met verschillende groenten voorgezet en werd er gekeken of ze die groente ook als eerste opaten. Je zou verwachten dat kinderen de groente die ze naar eigen zeggen het lekkerst vinden, als eerste zouden opeten. Maar dat bleek niet altijd zo te zijn.

Bij het woord ‘voedselkwaliteit’ denk ik in de eerste plaats aan hygiëne en veiligheid: dat je niet ziek wordt van het eten, door bacteriën of giftige stoffen. Als ik er wat langer over nadenk, gaat het ook verder. Ik vind het bijvoorbeeld belangrijk dat degene die zorg en aandacht aan het voedsel heeft besteed, daar ook waardering voor krijgt. Bijvoorbeeld door een eerlijke prijs. Ik vind het daarom ook moeilijk om zomaar eten weg te gooien.

In de toekomst zou ik wel onderzoek willen doen naar de vraag wat gezonder is: het pure product zo van het land, of het verwerkte product uit de voedingsmiddelenindustrie. Dus bijvoorbeeld het verschil tussen een gewone appel en een voedingsmiddel met dezelfde hoeveelheid en soort stoffen. Wat er uit dat onderzoek komt, weet ik natuurlijk nog niet. Maar zelf heb ik wel voorkeur voor het natuurlijke product. Ik kan ook genieten van ‘kale’ groenten, dus zonder het sausje.”

- kadaster
- innovatie fonden
- L&V - kaart

particulier Advies bij CAO

VWS
D.

WTO

landelijk

Macro

GDO
IP

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

Micro

1	2
3	4
5	6
7	8
9	10
11	12
13	14
15	16
17	18
19	20
21	22
23	24
25	26
27	28
29	30
31	32
33	34
35	36
37	38
39	40
41	42
43	44
45	46
47	48
49	50
51	52
53	54
55	56
57	58
59	60
61	62
63	64
65	66
67	68
69	70
71	72
73	74
75	76
77	78
79	80
81	82
83	84
85	86
87	88
89	90
91	92
93	94
95	96
97	98
99	100

Jan Guerand (59 jaar) is senior beleidsmedewerker Onderwijs bij de directie Kennis en Innovatie van LNV. Een van de zaken waar Jan zich mee bezig houdt, is zorgen dat het groene onderwijs goed aansluit op de vraag van het bedrijfsleven. “De ontwikkelingen in de agrarische sector gaan ongelooflijk hard. Vroeger was een kas van 5 hectare nog erg groot, nu zijn sommige bedrijven al 80 hectare onder glas. De bedrijfstak wordt door innovatie ook steeds breder. Bijvoorbeeld door de komst van biobrandstoffen en -plastics. Bedrijven hebben dus ook werknemers nodig die andere dingen kunnen. Het groene onderwijs moet in elk geval mee gaan in deze ontwikkelingen. En waar het kan proberen we natuurlijk voorop te lopen.”

‘Helaas is het
groene
onderwijs niet
heel erg bekend’

Jan Guerand

“Veel mensen weten het niet, maar LNV betaalt het groene onderwijs. In totaal gaat er € 723 miljoen naar 12 AOC's (Agrarische Opleidingen Centra), 33 vmbo-scholen met

een afdeling groen onderwijs, 6 hbo's en één universiteit (Wageningen UR). Alles bij elkaar gaat het om meer dan 71.000 leerlingen en studenten.

Helaas is het groene onderwijs niet heel erg bekend. Jongeren die een opleiding gaan kiezen, hebben er vaak nog een heel ouderwets beeld van. Ze denken vooral aan zwaar werk buiten en aan onregelmatige werktijden en weinig loon. Ze denken dus niet aan innovatieve bedrijven, nieuwe technieken en geavanceerde technologie. Daarom is het belangrijk dat leerlingen kennis kunnen maken met onze bedrijfstak. Bijvoorbeeld door groene stages.

Leerlingen uit het groene onderwijs zijn zelf altijd heel enthousiast over hun opleiding. Dit type onderwijs is ook voor heel veel verschillende mensen geschikt. Je werkt veel met levende planten of dieren. Dat geeft een bepaalde regelmaat. Bijvoorbeeld omdat je de planten iedere dag water moet geven, en omdat je dieren iedere dag verzorgt. Daarnaast zijn de scholen meestal kleinschalig en staan ze voor een groot deel op het platteland. Er is nog ruimte voor de menselijke maat. Ik denk dat dat ook de reden is dat leerlingen met leer- en gedragsproblemen het relatief goed doen.

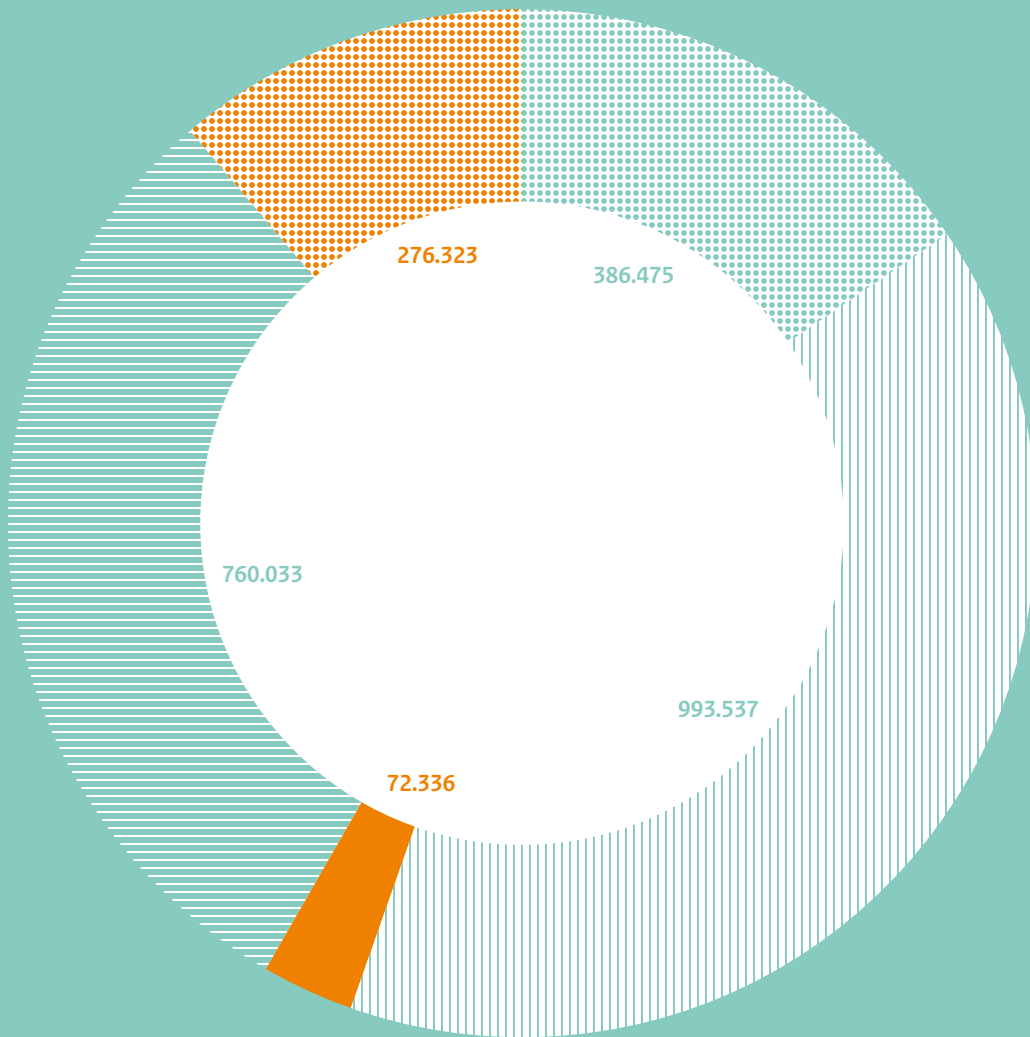
Eén van de doelstellingen van LNV is dat het groene onderwijs nog beter aansluit bij het bedrijfsleven. Wat leerlingen in het groene

onderwijs daarvan gaan merken? Helemaal niks, behalve dan dat ze nog beter voorbereid van school komen. Het is namelijk de bedoeling dat de scholen daar zoveel mogelijk zelf voor zorgen. Bijvoorbeeld door docenten cursussen te laten volgen of door in projecten met bedrijven samen te werken.

Voor mijn werk heb ik de meeste groene scholen nu wel van binnen gezien. Elke school heeft zijn eigen karakter. Dat vind ik altijd heel bijzonder. Je merkt ook aan de sfeer op school of de dingen goed gaan of niet. Wat mij tegenwoordig opvalt aan de leerlingen, is dat ze zo ontzettend goed uit hun woorden komen. Ik was laatst bij een bijeenkomst waar vmbo-leerlingen een presentatie gaven. Die kinderen konden zo goed overbrengen waar ze mee bezig waren en wat ze hadden geleerd. Dat vond ik heel leuk om te zien.”

Verdeling van de LNV- begroting in duizenden euro's:

- duurzaam produceren
- natuur, landschap en
platteland
- voedsel, dier en
consument
- kennis en innovatie
- algemeen

Duurzaam produceren

Nieuwe technologieën op het gebied van landbouw, veehouderij en visserij moeten bijdragen aan meer duurzame vormen van produceren. De mogelijkheden die biotechnologie en in samenhang daarmee genetische modificatie daarvoor bieden, zullen in 2010 nadrukkelijk op de agenda staan. Wat zijn hiervan de voor- en nadelen en wat kan biotechnologie bijdragen aan duurzame productie? Een ander belangrijk speerpunt in het beleid is duurzame visserij.

Duurzame vis

Vis is een belangrijke component in ons voedsel. Wereldwijd dreigt voor steeds meer soorten overbevissing, voor een aantal is dit zelfs al een feit. De sector zelf

De binnenvisserij heeft het moeilijk. De slechte aalstand vraagt om ingrijpende maatregelen, zoals het visverbod in de herfst. Herstel van de aalpopulatie zal nog vele jaren vergen. Certificering in de visserij kan een belangrijke bijdrage leveren aan een duurzame visserij.

zal de nodige stappen moeten doen om in alle opzichten duurzaam te produceren. LNV stimuleert en steunt de sector daarbij. Met bijdragen voor technische en technologische vernieuwingen, zoals energiebesparende vistuigen die ook tot minder bodemberoering leiden. Maar ook met maatregelen om een gunstig innovatieklimaat te scheppen en het ondernemerschap en meer samenwerking te bevorderen.

Een wereldwijd groeiende vraag naar vis vraagt om alternatieven voor de klassieke visserij. Zoals viskweek. De ontwikkeling hiervan loopt in Europa achter bij de rest van de wereld. In Europees verband komt er nu meer nadruk op onderzoek en het benutten van kennis en innovatie. Ook in Nederland werken we aan innovaties om te komen tot zowel geheel nieuwe systemen als verbeteringen van de huidige technologie.

De visserij op de Noordzee heeft behoefte aan vernieuwde visserijtechnieken. Die technieken moeten leiden tot minder bodemberoering, minder teruggooi van ongewenste bijvangst en minder brandstofverbruik.

Ook de visserij in de Waddenzee staat voor grote veranderingen. Zoals de geleidelijke opschaling van de invang van mosselzaad met mosselzaadinvanginstallaties (MZI's) als alternatief voor de bodemberoerende mosselzaadvisserij.

Duurzame consumptie en productie

Op verschillende manieren wil LNV duurzaam consumeren en produceren bevorderen. Bijvoorbeeld door een energie-efficiency in de glastuinbouw die in 2010 65 % hoger ligt dan in

1980. Het aandeel duurzame energie in de glastuinbouw ten opzichte van het totaal energieverbruik moet in 2010 4% zijn.

Het streven is dat de consumentenbestedingen voor biologische producten in 2010 zullen stijgen met 10%, en het biologisch areaal met 5%.

Op het gebied van het mestbeleid streven we naar een nationaal fosfaatoverschot van maximaal 55 mln. kg en een nationaal stikstofoverschot van 390 mln. kg. Dat leidt tot een daling van het gehalte stikstof en nitraat in het oppervlaktewater, een van de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

In 2010 zal het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen ten opzichte van 1998 met 95 % gedaald zijn.

Voor het onderzoeksprogramma 'Towards Biosolar Cells' is € 25 miljoen beschikbaar. Daarmee wordt onderzocht hoe zonlicht op een zo effectief mogelijke manier kan worden omgezet in energie en bouwstoffen voor planten en algen. Ook wordt een deel van het programma ingezet voor de ontwikkeling van kunstmatige bladeren.

Gemeenschappelijk landbouwbeleid

Ook in de toekomst zal er een Europees landbouwbudget inclusief subsidies (inkomenssteun) zijn. Maar, deze inkomenssteun wordt voortaan gekoppeld aan maatschappelijke prestaties. Waar in

het kader van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) van de Europese Unie de agrarische sector nog inkomens-toeslagen ontvangt, worden die nu voor een groot deel gekoppeld aan het realiseren van bijzondere maatschappelijke waarden als voedselveiligheid, het instandhouden van landschap en natuur en de zorg voor milieu en dierenwelzijn. Zo ontvangt Nederland vanuit Europa € 22 miljoen voor het stimuleren van dier- en milieuvriendelijke productiemethoden, een brede weersverzekering, een vaarvergoeding in waterrijke landbouwgebieden en de introductie van een identificatie- en registratiesysteem voor schapen en geiten. Nederland krijgt bovendien €16 miljoen voor ondersteuning van maatschappelijke waarden op het gebied van natuur-, milieu-, gebied- en waterkwaliteit, innovatie en duurzame energie.

Ontbossing tegengaan

Bossen zijn belangrijk voor ons bestaan. Daarom neemt LNV in 2010 een aantal belangrijke initiatieven. Zo gaan we samen met een consortium van verwerken-

de bedrijven en andere betrokken departementen nieuwe initiatieven ontwikkelen om ontbossing voor de aanleg van palm-olieplantages te stoppen. We zetten daarvoor onder andere programma's op om de productiviteit van bestaande plantages sterk te vergroten, met name die van 'smallholders'. Daarnaast organiseert Nederland in 2010 een bijeenkomst met andere landen ("Country Led Initiative") over illegale houtkap in het kader van het VN Bossenforum. We blijven ons actief inzetten op zowel mondiaal- als EU-vlak in de strijd tegen illegale houtkap. We streven naar maatregelen voor die de handel in illegaal hout onmogelijk maken en tegelijkertijd de handel in legaal en duurzaam hout bevorderen.

Naar een economisch sterkere agrosector

Veel ondernemers in de agrosector houden zich bezig met de stapsgewijze vernieuwing van producten en productiewijzen. Ze lopen daarbij echter nogal eens aan tegen knelpunten op het gebied van

milieu, ruimte, dierenwelzijn, diergezondheid en het gebruik van middelen. Barrières die LNV met gerichte maatregelen voor hen wil slechten op het terrein van regelgeving en fiscale lasten. Ook willen we de administratieve lasten in 2011 met 18,5% verminderen. De toezichtskosten moeten in 2011 met 25% omlaag. Ook stroomlijnen we de dienstverlening: in 2011 wordt 100% van onze dienstverlening digitaal aangeboden. 70% verloopt dan via het elektronisch kanaal. Ook willen we de innovatiekracht van de agrosector zodanig stimuleren dat in 2010 bij minimaal 13% van de bedrijven product- en procesinnovaties plaatsvinden en de concurrentiekracht toeneemt.

Kennis en innovatie

De Nederlandse agrosector hoort qua innovatie tot de top 5 van de wereld. De sector staat er daarbij niet alleen voor. De overheid stimuleert en ondersteunt innovaties die kunnen bijdragen aan een verdere verduurzaming van het landbouw- en visserijcomplex en aan het oplossen van maatschappelijke problemen, zoals de teruggooi van ongewenste vis. Het is daarbij zaak onderzoek en innovaties in de praktijk zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten.

Groen onderwijs

Willen we onze positie in de top 5 van meest innovatieve agrolanden behouden en het concurrerend vermogen van onze groene sectoren verstevigen, dan

zullen we moeten investeren in groen onderwijs op alle niveaus. In 2010 investeren we hier 751 miljoen euro in. Als LNV willen we bovendien dat het groen onderwijs aansluit op de behoeften van de arbeidsmarkt. Het tekort aan hoog opgeleide arbeidskrachten is in enkele vakgebieden niet zo groot geweest sinds de jaren '70.

LNV hecht zeer aan clustering van onderwijs, onderzoek en innovatiemogelijkheden. Samen met kennisinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in het groene domein moeten we meer en efficiënter gebruik maken van geld, kansrijke innovaties en talent. Dat is een belangrijke reden voor LNV om het vroegtijdig schoolverlaten in het groen onderwijs in 2012 terugdringen tot 15%. Het maximum voor 2010 zou op 20% moeten liggen.

De Groene Kennis Coöperatie, waarin alle groene instellingen zijn verenigd, speelt een belangrijke rol als het gaat om samenwerking bij het verder verhogen van de kwaliteit van het groene onderwijs. Het Wageningen Universiteit en Researchcentrum (WUR) is een goed voorbeeld van de manier waarop praktijk, onderzoek en onderwijs kunnen samengaan.

Ook de Hogere Agrarische Scholen nemen hierbij een prominente plaats in: om kenniscirculatie en innovatie te stimuleren experimenteert het HAO bijvoorbeeld met

loketten voor ondernemers en Groene-Plus lectoraten.

In de afgelopen jaren heeft het groene onderwijs de achterstand op het gebied van examenkwaliteit weten om te buigen in een voorsprong. Competentiegerichte examenprogramma's zullen in de komende jaren een bijdrage leveren aan de kwaliteitsverbetering van het groene vmbo.

Maatschappelijke stages

Het is de bedoeling dat alle leerlingen in het voortgezet onderwijs een maatschappelijke stage gaan volgen. Door hen intensief te laten kennismaken met delen van de samenleving leren ze mensen en

situaties kennen waarmee ze normaal gesproken niet zo snel in contact zouden komen. Zoals stages rond voedsel en groen. Die kunnen de jeugd bewuster maken van de waarde van voedsel en groen, de noodzaak ervoor te zorgen en het belang van duurzaamheid. Aandacht voor voedsel en groen betekent investeren in gezonde mensen en een gezonde samenleving. Het ministerie van LNV wil in 2010 5.000 stageplaatsen in het groen organiseren en in 2011 10.000. De stageplaatsen zijn bedoeld voor zowel leerlingen uit het groene als het niet-groene onderwijs. Vanaf schooljaar 2011-2012 volgen alle leerlingen vmbo-groen een maatschappelijke stage in hun schoolloopbaan.

Stimulering agrarische sector

De Nederlandse agrarische sector wordt direct getroffen door de gevolgen van de economische crisis. De omvang van de export neemt af en de sector kan niet snel inspelen op vraaguitval. De prijzen van

agrarische producten dalen waardoor het directe inkomen van agrarische ondernemers afneemt.

Om de agrarische sector te stimuleren heeft het kabinet € 50 miljoen beschikbaar gesteld voor 2009 en 2010. Hiermee kunnen investeringen worden gedaan die enerzijds de economie en de werkgelegenheid stimuleren en anderzijds versneld bijdragen aan verduurzaming. Te denken valt aan een versnelde ontwikkeling van duurzame stallen, gecombineerde luchtwassers in de veehouderij, intensivering van het Small Business Innovation and Research Programma, een internationaal onderzoekscentrum algen en het opruimen van verspreid liggende kassen. Ook vermindering van regeldruk zal de agrarische sector kunnen stimuleren.

Voedsel, dier en consument

Producenten van voedsel, inclusief houders van dieren, zijn primair verantwoordelijk voor de veiligheid en de kwaliteit van producten. Het is een belangrijke taak van de overheid om er voor te zorgen dat voedsel veilig is en van goede kwaliteit. Voedselkwaliteit betekent meer dan voedselzekerheid en voedselveiligheid; zij heeft ook betrekking op de omstandigheden en wijze waarop het voedsel is geproduceerd.

Duurzame voedselsystemen

Wanneer de welvaart toeneemt, leidt dit onvermijdelijk tot meer consumptie van vlees en zuivel. Dat is op zich positief, omdat deze producten eiwitten

bevatten waaraan de mensen in ontwikkelingslanden vaak een tekort hebben. De toenemende vraag in combinatie met een toenemende welvaart is een situatie die zich de laatste tijd vooral aftekent in landen als China en India. Daarnaast neemt ook de totale omvang van de wereldbevolking toe. Het gevolg is dat er steeds meer vlees en zuivel geconsumeerd worden. Dat leidt alles bij elkaar toch tot negatieve effecten. De productie van vlees en zuivel kost immers veel ruimte en zet het milieu en klimaat sterk onder druk. In vergelijking daarmee is de productie van plantaardige eiwitten minder belastend.

Deze ontwikkelingen stellen ons voor enorme uitdagingen op het gebied van voedselproductie. De vraag is hoe de wereldgemeenschap in 2050 9 miljard mensen op een verantwoorde wijze kan voeden. En ook welke bijdrage Nederland daaraan kan leveren. Samen met het Nederlandse bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties zoeken we naar creatieve oplossingen die bijdragen aan een duurzamer voedselsysteem. Dat wil zeggen aan een voedselsysteem dat produceert met respect voor mens, dier en milieu. Daarnaast subsidiëren we innovaties in de eiwitproductie en het op de markt brengen van die nieuwe producten.

Om de druk op de voedselproductie te verminderen, gaan we consumenten ook stimuleren om verantwoord en duurzamer te eten. Bijvoorbeeld door voorlichting te geven over gezond en verantwoord geproduceerde voeding. En ook door het aanbod van duurzaam geproduceerd vlees en zuivel te vergroten. Maar we gaan consumenten niet voorschrijven wat ze moeten eten, we respecteren hun keuzevrijheid.

Nota Duurzaam voedsel

Nederland wil in 2015 koploper zijn op het gebied van duurzaam voedsel, aldus de nota 'Duurzaam voedsel'. Dat betekent het stimuleren van duurzame innovaties in het Nederlandse agrofoodcom-

plex, de consument in staat stellen en verleiden tot duurzame voedselconsumptie, en internationale agendering en beïnvloeding van deze thematiek.

De consument speelt een doorslaggevende rol bij het verduurzamen van de voedselketen. Als de consument daarom nadrukkelijk vraagt, zullen de voedselproducerende en -verwerkende sector en de supermarkten daarop inspelen. Ook de maatschappelijke wensen van de consument op het gebied van dierenwelzijn werkt door in de hele productieketen en leidt tot verduurzaming van de sector.

We werken aan een platform 'Verduurzaming voedsel' om het aanbod van marktgerichte duurzamere producten te vergroten. Dit platform maakt afspraken met de keten om meer duurzame groenten, fruit, vlees en vis aan de man te brengen. Samen met het ministerie van Economische Zaken breiden we de Consuwijzer uit met meer duurzaamheidskeurmerken. En ook zoeken we naar nieuwe vormen van informatievoorziening op de winkelvloer.

Consumenten gooien naar schatting voor zo'n € 1,6 miljard per jaar aan voedsel weg. Naar schatting zo'n € 2 miljard per jaar wordt in de totale voedselketen verspild bij de productie, verwerking, het vervoer of bij verkoop. In 2015 moet de voedselverspilling met 20% zijn verminderd. Daarvoor starten we in 2010 een campagne.

Dierenwelzijn

Verbetering van dierenwelzijn is een speerpunt van beleid. In februari 2010 verscheint de eerste 'Staat van het Dier'. Voortaan zal dit rapport jaarlijks inzicht geven in het dierenwelzijn en de dier-

gezondheid in ons land. Het gaat daarbij om landbouwhuisdieren, paarden, hobbydieren, kweekvis, huisdieren, circusdieren en dierentuindieren. Nederland is het eerste land in Europa dat een dergelijk onderzoek opzet.

We stellen ons ten doel dat in 2011 productiedieren en gezelschapsdieren beter behandeld worden. Dat betekent onder andere daglicht en voldoende ruimte voor de dieren. Maar ook het afschaffen van het transport van slachtvee over lange afstanden. In 2011 moet 5% van de stallen integraal duurzaam en diervriendelijk zijn. Daarbij moet voldaan worden aan dierenwelzijnseisen die verder gaan dan de huidige wettelijke eisen.

A woman in a pink shirt and purple pants is riding a brown horse in a lush green field. In the background, there are other horses, including a grey one, and a small dog. A wooden fence is visible in the distance.

Natuur, landschap en platteland

Nederland is een bijzonder deltagebied met rijke en mooie natuur. Die natuur, dat kenmerkende landschap en zijn veelzijdige platteland moeten zoveel mogelijk in stand gehouden worden. En toegankelijk zijn voor mensen. Maar natuur en landschap zijn ook kwetsbaar. Zeker in een land als Nederland waar de druk op de ruimte groot is. Nederlanders waardeerden in 2007 het landschap met een 7,3; dat moet in 2020 een 8 worden.

Biodiversiteit

Biodiversiteit is de verscheidenheid aan levensvormen op aarde. Biodiversiteit is een complexe materie, het gaat niet alleen om het behoud van de natuur, maar

Was de inzet tot voor kort primair gericht op soortenbescherming, nu komt er ook meer aandacht voor (bijvoorbeeld leef-)gebieden. Door te zoeken naar maatregelen die zeldzame soorten ontzien in samenhang met maatregelen die wonen, werken en recreëren in een dichtbevolkt land als Nederland niet in de weg staan.

ook om de mens. Om de balans tussen ecologie en economie. In een klein land als Nederland een belangrijk thema. We doen er in Nederland dan ook alles aan om de biodiversiteit te behouden en te versterken. Een essentieel onderdeel van dat beleid is de vorming van voldoende robuuste ecologische netwerken: de Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000-gebieden. In die netwerken worden kwetsbare soorten beschermd tegen de negatieve effecten van menselijk ingrijpen. Ze bieden tegelijkertijd de beste gelegenheid voor soorten om zich aan te passen aan natuurlijke dynamiek, bijvoorbeeld als gevolg van klimaatverandering.

In internationaal verband is 2010 een belangrijk jaar voor biodiversiteit. Alle bij de Conventie voor Biologische Diversiteit aangesloten landen, waaronder Nederland, streven ernaar om per 2010 de achteruitgang van biodiversiteit aanzienlijk te hebben verminderd. Er is een flinke impuls gegeven aan bescherming van biodiversiteit op mondiaal niveau. In 2010 wordt de stand van zaken opgemaakt. In het uitvoeringsprogramma dat hoort bij het Beleidsprogramma Biodiversiteit 2008-2011 staan de concrete activiteiten, die Nederland oppakt.

Ecologische Hoofdstructuur en Natura 2000

De Ecologische Hoofdstructuur, het samenhangend netwerk van natuurgebieden met een oppervlakte van 728.500 hectare, moet in 2018 gerealiseerd zijn. In 2010 wordt een tussentijd-

se evaluatie (midterm review) naar de uitvoering van beleidsdoelen door provincies uitgevoerd waaruit zal blijken of de realisering van de EHS op schema ligt.

Met Natura 2000 legt Nederland een netwerk aan van gebieden voor de bescherming van op Europees niveau waardevolle soorten en habitats. In december 2010 moeten alle 162 gebieden definitief zijn aangewezen. Voor ruim 140 van die gebieden is al een ontwerp-aanwijzingsbesluit genomen en voor 10 gebieden is een definitief aanwijzingsbesluit gepubliceerd. In een groot deel van die gebieden zal in 2010 ook een (concept)beheerplan beschikbaar zijn. Daarin wordt vastgelegd hoe de gestelde natuurdoelen worden bereikt. Inzet is een balans tussen ecologische doelen en ruimte voor economische ontwikkeling en andere gebruiksvormen.

Platteland

Willen we het platteland leefbaar en sociaaleconomisch vitaal houden, dan zijn verschillende maatregelen van belang. Zoals het afstemmen en integreren van het beleid voor platteland, landbouw,

ruimtelijke ordening en planologie. Dat is een primaire taak van de provincies.

LNV stimuleert het leefbare platteland door het faciliteren van versterking van het voorzieningenniveau en het (kleinschalige) ondernemerschap. Hiervoor zijn in 2010 extra middelen beschikbaar in het Investeringsbudget Landelijk Gebied.

Deze maatregelen moeten ervoor zorgen dat de arbeidsparticipatie, tevredenheid met voorzieningen en woonomgeving op het platteland even hoog scoren als in de stad.

Multifunctionele landbouw

De multifunctionele landbouw vervult een belangrijke rol bij de ontwikkeling van een veelzijdig platteland. De combinatie van primaire productie met andere activiteiten op agrarische bedrijven (zorg,

recreatie, educatie, agrarische kinderopvang, agrarisch natuur- en landschapsbeheer en productie en verkoop van streekproducten) creëert mogelijkheden om in te spelen op de maatschappelijke vraag naar o.a. rust, ruimte, zorg, recreatie en lekker voedsel.

De Taskforce Multifunctionele Landbouw richt zich op structuurversterking van deze gebieden, professionalisering van de ondernemers en opschaling van de omzet van producten en diensten. Doel is zowel een leefbaar en vitaal een duurzaam platteland te realiseren.

Ruimtelijke opgaven van nationale betekenis

LNV werkt de komende jaren mee aan de uitwerking en uitvoering van zes projecten uit de Nota Ruimte en vier projecten Randstad Urgent. Het gaat om projecten met integrale gebiedsopgaven. Bij

de keuze voor en de uitvoering van de projecten wordt zoveel mogelijk gezocht naar samenwerking met de projecten en budgetten in het kader van Nota Ruimte.

LNV neemt de coördinatie op zich van Transitie Greenports, Groene Ruggengraat, Mooi en Vitaal Delfland en de Haarlemmermeer, allemaal RU-projecten.

Wat betreft het project de Groene Ruggengraat betreft zullen in 2010 ook ontsnipperingsmaatregelen worden genomen en investeringen gedaan in infrastructuur, water, energie en milieu.

De voortgang van de Randstad Urgent-projecten ligt op schema.

Colofon

Uitgave

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
www.minlnv.nl

Redactie

Directie Communicatie

Tekst

Ank Benko, Zoetermeer

Ontwerp

Vincent van Baar, Dennis Koot

Fotografie

Jeronimus van Pelt (onderwijsportretten)
René de Gilde (foto minister Verburg)
Beeldbank Ministerie van LNV

Druk

Koninklijke Broese en Peereboom, Breda

Projectbegeleiding

Dienst Bedrijfsvoering i.o., Bedrijfsuitgeverij

Oplage

3.000 exemplaren

Leven
van het land,
geven
om natuur.